

Uppsats i Historia1, Delkurs 1
Högskolan Dalarna, VT 2010

En stad – tre verkligheter

En uppsats om Sundsvallspressens bevakning av den stora strejken 1909

Rickard Björling

Innehåll

1. Inledning.....	s. 2
1.1 Frågeställningar.....	s. 2
1.2 Varför är detta mikrohistoria?.....	s. 3
1.3 Varför Sundsvall?.....	s. 3
1.4 Metod.....	s. 3
2. Relaterad forskning.....	s. 5
3. Resultat.....	s. 6
3.1 Antal artiklar om strejken.....	s. 6
3.2 Neutralitet.....	s. 7
3.2.1 <i>Negativa omdömen i strejkens inledning</i>	s. 8
3.2.2 <i>Negativa omdömen i strejkens slutskede</i>	s. 9
3.2.3 <i>Positiva omdömen i strejkens inledning</i>	s. 10
3.2.4 <i>Positiva omdömen i strejkens slutskede</i>	s. 11
4. Analys.....	s. 12
5. Diskussion.....	s. 14
6. Sammanfattning.....	s. 15
7. Källor.....	s. 16

1. Inledning

Början av 1900-talet var en tid fylld av motsättningar i Sverige. Det hade visserligen varit fred i landet i 100 år, men på arbetsmarknaden var det oroligt. År 1909 inträffade så en av de största strejkerna hittills i Sverige: LO ville ha bättre villkor och högre löner för arbetarna, medan SAF ville sänka lönerna på grund av den rådande lågkonjunkturen¹. Som mest var 300 000 arbetare över hela landet uttagna i strejk². Detta var oerhört många, eftersom det på den tiden bara bodde drygt fem miljoner människor i Sverige³.

Konflikten följdes så klart intensivt av pressen, som i stort sett var de vanliga människornas enda informationskanal på den här tiden, och alltså till stor del den information som de byggde sin verklighetsbild kring. Radio, teve och internet fanns ju inte, och därmed inte heller Rapport, P1, twitter eller bloggar. Även om det är svårt att tro för en 80-talist, fanns faktiskt inte ens Facebook på den här tiden.

Tidningarnas politiska färg präglade i regel innehållet mer än i dag⁴, och i Sundsvall fanns vid den här tidpunkten tre tidningar: konservativa Sundsvallsposten, liberala Sundsvalls Tidning samt socialdemokratiska Dagbladet Nya Samhället.

Syftet med denna undersökning är att ta reda på hur bevakningen av strejken skilde sig åt mellan dessa tre tidningar.

Detta har jag gjort genom att läsa och jämföra artiklar från de tre tidningarna under tre dagar runt strejkutbrottet (dagen då strejken bröt ut, samt en dag före och en dag efter) och tre dagar runt slutet av strejken (dagen då strejken blåstes av, samt en dag före och en dag efter). Tidningarna i fråga har jag hittat på mikrofilm, på *Medelpadsarkiv* i Sundsvall.

1.1 Frågeställningar

De frågor jag har byggt undersökningen på är följande:

1. Hur framställs strejkutbrottet i respektive tidning?
2. Hur framställs strejkslutet i respektive tidning?
3. Vilka källor får komma till tals i respektive tidning?

¹ Nationalencyklopedin, http://www.ne.se/lang/storstrejken-1909?i_h_word=strejk+1909

² ibid

³ Statistiska Centralbyrån, <http://www.scb.se>

⁴ Hadenius, Stig & Weibull, Lennart, 2003, *Massmedier – en bok om press, radio och tv*, Falun: Albert Bonniers Förlag s.53

1.2 Varför är detta mikrohistoria?

Det är lätt att hävda att denna undersökning inte behandlar ämnet mikrohistoria, då jag inte undersöker några förstahandskällor i sin traditionella mening, utan de bearbetade versioner av källmaterial som en tidning är.

Men jag vill ändå påstå att detta är mikrohistoria, då tidningarna fungerade som förstahandskällor för människorna som levde på den tiden. Det som stod i tidningen, det påverkade vad vanligt folk pratade om, och i vilka ordalag⁵.

Trots att det stod om precis samma nyheter, kunde ändå den fiktive plåtslagare Johansson få en helt annan uppfattning av vad som hade hänt än ingenjör Wallgren eller direktör Hjertén, som levde samtidigt i samma by och kanske till och med jobbade på samma arbetsplats – allt på grund av att de läste olika tidningar.

Varför skriver jag då inte om plåtslagare Johansson eller direktör Hjertén i stället, för att få en tydligare mikrohistorisk prägel? Jo, för då hade jag missat två tredjedelar av bilden. I Sundsvall fanns tre tidningar, som förmedlade tre olika bilder av verkligheten.

För att förstå varför den fackligt aktive plåtslagare Johansson och den konservativa direktör Hjertén tyckte så illa om varandra räcker det inte med att titta på den enes bild av verkligheten. Man måste ha helheten. Och det är den jag försöker fånga.

1.3 Varför Sundsvall?

Anledningen till att jag har valt att undersöka Sundsvalls press är att de hade inte mindre än tre tidningar på den tiden, alla med olika politisk färg: konservativa Sundsvallsposten (i dag nedlagd), liberala Sundsvalls Tidning och socialdemokratiska Nya Samhället (i dag Dagbladet Nya Samhället, eller i folkmun bara Dagbladet).

1.4 Metod

Jag har genomfört min undersökning genom att göra kvantitativa innehållsanalyser av tidningstexter dagen före strejkutbrottet och strejkslutet, dagen då strejken bröt ut och slutade, samt dagen efter strejkutbrottet och strejkslutet.

⁵ Strömbäck, Jesper, 2000, *Makt och Medier*, Lund: Studentlitteratur s. 254

Jag har dels undersökt hur många texter om strejken som finns i varje tidning och dels undersökt innehållet i texterna: är de skrivna i positiva, neutrala eller negativa ordalag?

Givetvis är en sådan fråga svår att besvara på ett vetenskapligt sätt, men för att besvara det på ett så objektivt sätt som möjligt, har jag valt att betrakta alla uppenbart förklenande omdömen som inte beläggs med någon källa (till exempel omdömet ”socialistiska skrikhalsar”)⁶ som negativa och alla uppenbart upphöjande omdömen som inte beläggs med någon källa (till exempel ”det är strid, kamrater!”)⁷ som positiva.

Vidare har jag undersökt vilka typer av personer som får komma till tals i tidningarna. Detta sammantaget anser jag ger en bra bild av hur bevakningen av den stora strejken 1909 skilde sig åt mellan Sundsvalls tre tidningar.

⁶ *Sundsvallsposten*, 4 augusti 1909

⁷ *Nya Samhället*, 4 augusti 1909

2. Relaterad forskning

Jag har inte funnit någon forskning alls om mediernas agerande under strejker, vilket gör denna undersökning extra intressant. Vad jag däremot har funnit är tidigare forskning om den svenska partipressen och dess agerande under 1900-talet.

De flesta tidningar företräder en politisk linje, och har så gjort sedan länge (se nedan). Men i dag avspeglas tidningens politiska hållning främst på ledarsidan. På nyhetssidan märks den i regel inte. Annat var det förr.

Medieprofessorerna Stig Hadenius och Lennart Weibull skriver i sin bok *Massmedier – en bok om press, radio och tv*, att det på 1800-talet etablerades en borgerlig och en liberal tidningspress, som dominerade marknaden fram till början av 1900-talet. Detta trots att högern fick sitt första riksparti så sent som 1904 – 15 år efter att Socialdemokraterna grundades⁸.

Men trots det dröjde det alltså till början av 1900-talet innan de socialdemokratiska tidningarna kom. När de väl kom, var de en del av den politiska och fackliga arbetarrörelsen, och stod alltså partiet mycket nära⁹.

Gemensamt för de socialdemokratiska tidningarna var att de skrev sina texter ur arbetarnas perspektiv. De fungerade som motpol till den borgerliga pressen, som de ansåg inte bara hade fel åsikter på ledarplats, utan också ett nyhetsurval som var allt för borgerligt präglad.¹⁰

⁸ Hadenius, Stig & Weibull, Lennart, 2003, *Massmedier – en bok om press, radio och tv*, Falun: Albert Bonniers Förlag s.53

⁹ ibid

¹⁰ ibid

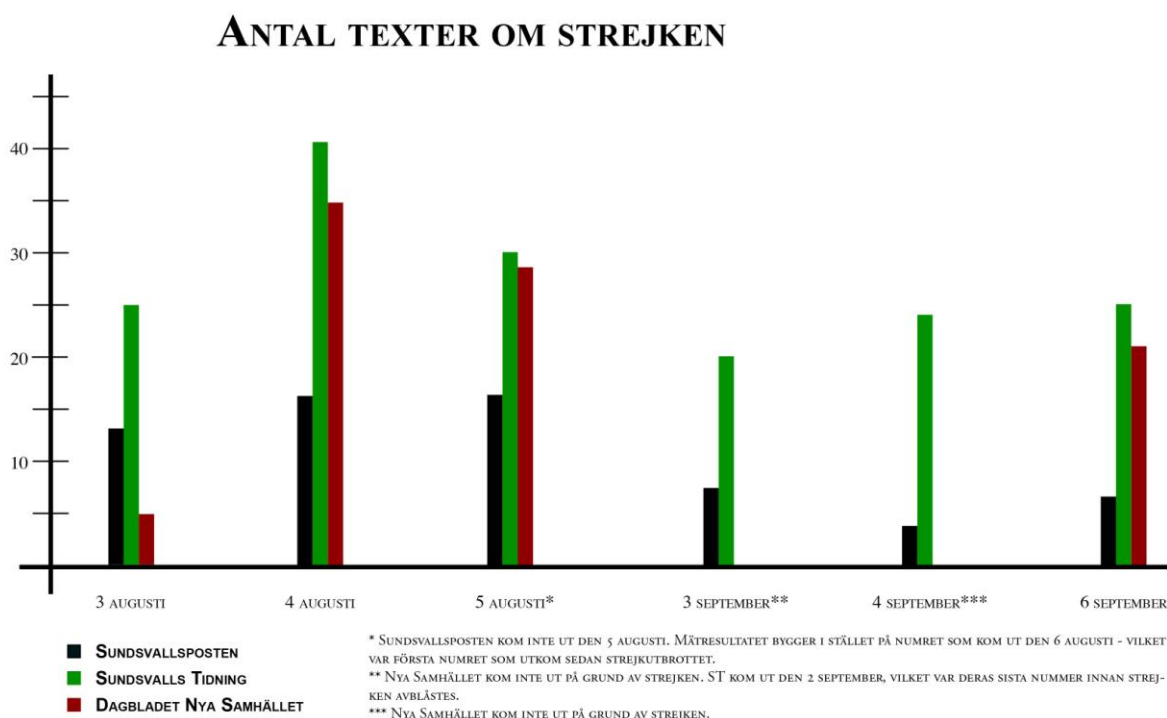
3. Resultat

Sammanlagt förekom 289 texter om strejken i de tre tidningarna under perioden för undersökningen, fördelat på följande vis:

Nya Samhället:	89
Sundsvalls Tidning:	139
Sundsvallsposten:	61

3.1 Antal texter om strejken

Här presenterar jag den kvantitativa delen av min undersökning – hur mycket som egentligen skrevs om storstrejken 1909 i de tre Sundsvallstidningarna.

Som diagrammet visar, skrev Sundsvalls Tidning betydligt mer om strejken än övriga tidningar under de sex dagar som undersökningen gäller. Här vill jag dock lägga in en brasklapp för Nya Samhället, som inte gavs ut mellan den 10 augusti och 5 september eftersom typograferna också togs ut i strejk.

Kanske blir det då mer rättvisande att slå ut antalet artiklar på antalet dagar som tidningen gavs ut.

Resultatet blir då följande:

Nya Samhället:	ca 22 texter per dag
Sundsvalls Tidning:	ca 23 texter per dag
Sundsvallsposten:	ca 10 texter per dag

3.2 Neutralitet

I den här avdelningen undersöker jag huruvida det finns några tendenser att skriva positivt eller negativt för endera part av strejken, enligt den definition jag presenterade i metoddelen.

Av de 89 texter som fanns i Dagbladet om strejken, räknade jag till inte mindre än 33 som innehöll upphöjande eller förklenande omdömen om endera part i strejken. Detta är den överlägset största andelen bland tidningarna i studien. I Sundsvalls tidning var motsvarande siffra 18, och i Sundsvallsposten 17.

Andel artiklar med upphöjande eller förklenande omdömen:

Nya Samhället:	ca 37%
Sundsvalls Tidning:	ca 13%
Sundsvallsposten:	ca 28%

Jag har även undersökt hur dessa omdömen har skilt sig åt mellan tidningarna i början (3-5 augusti 1909) respektive i slutet (2-6 september 1909) av strejken.

De personer och organisationer som inte har en egen kategori har sorterats in i andra kategorier. Bakom rubriken ”övriga borgerliga” döljer sig följande formuleringar:

- ”Kapitalistklassen”¹¹
- ”De borgerliga”¹²
- ”Sundsvalls högermän”¹³
- ”Juristen Tom Forssner”¹⁴

Övriga socialister:

- ”Herman Lindqvist” (dåvarande LO-ordförande)¹⁵
- ”Socialistiska skrikhalsar”¹⁶

Övrig socialistisk press:

¹¹ *Nya Samhället*, 5 augusti 1909

¹² *Nya Samhället*, 4 augusti 1909

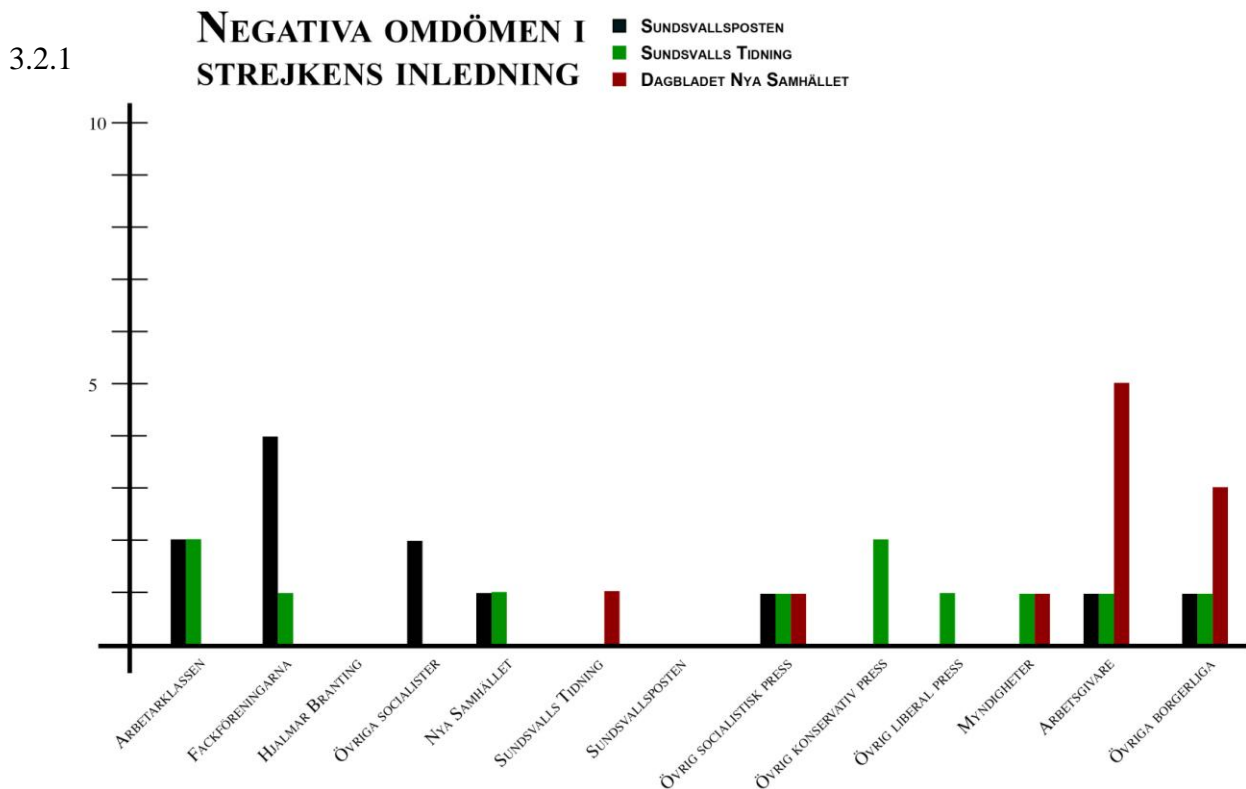
¹³ *Nya Samhället*, 6 september 1909

¹⁴ *Sundsvallsposten*, 5 augusti 1909

¹⁵ *Sundsvalls Tidning*, 4 september 1909

¹⁶ *Sundsvallsposten*, 4 augusti 1909

- ”Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning”¹⁷
- ”Herr Puntervold” (korrespondent från norska Socialdemokraten)¹⁸

Diagrammet baseras på perioden 3-5 augusti 1909

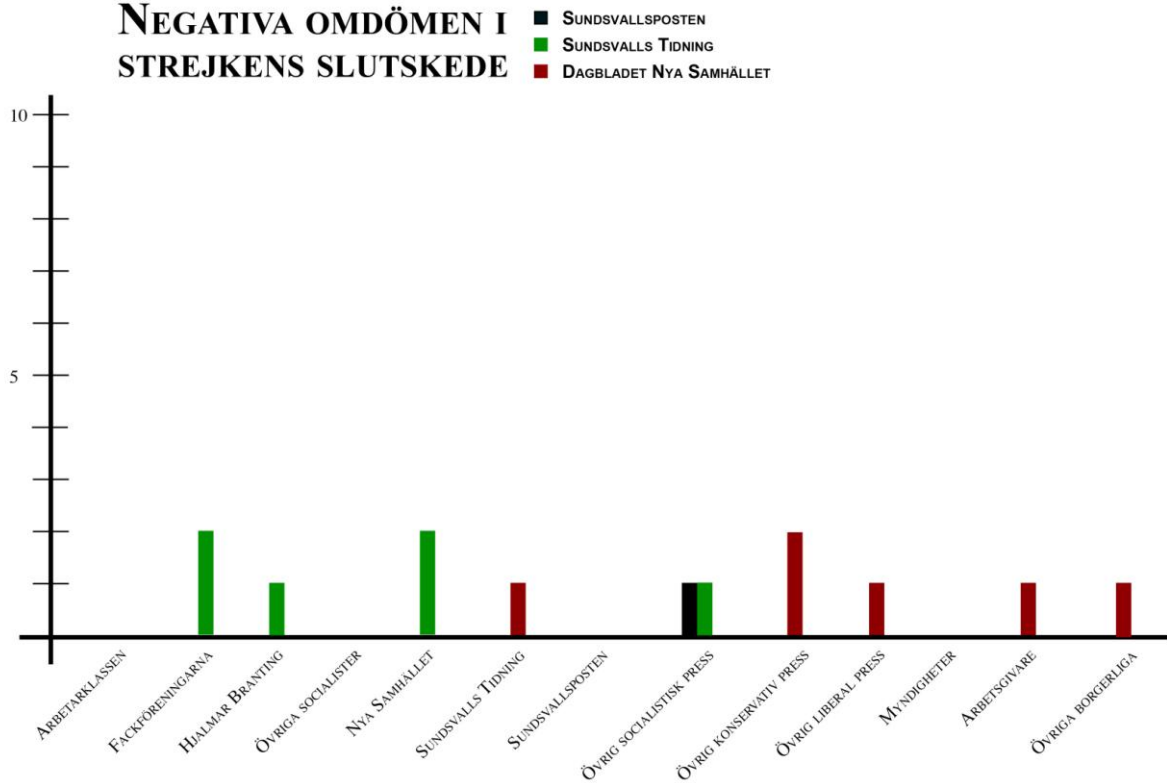
I ovanstående diagram ser vi att Nya Samhället främst riktade sina negativa omdömen mot arbetsgivarna och de borgerliga. Sundsvalls Tidning riktade sina mot såväl de socialistiska som de borgerliga institutionerna, medan Sundsvallspostens kritik främst riktade sig mot arbetarna och fackföreningarna.

¹⁷ *Nya Samhället*, 4 augusti 1909

¹⁸ *Sundsvalls Tidning*, 2 september 1909

3.2.2

NEGATIVA OMDÖMEN I STREJKENS SLUTSKEDE

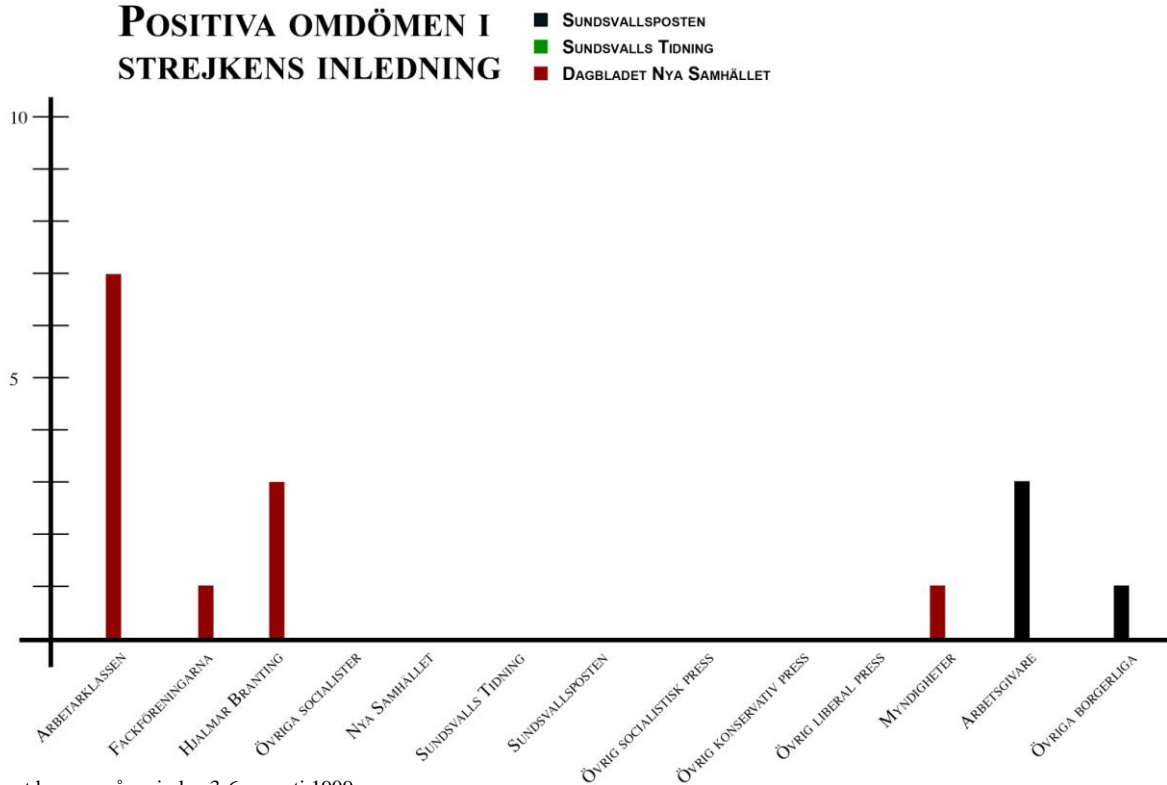

Diagrammet baseras på perioden 2-6 september 1909

Här ser vi att Sundsvalls Tidnings negativa omdömen riktade sig mindre mot det borgerliga än tidigare under den undersökta perioden. Sundsvallsposten har tonat ner sin kritik, medan Nya Samhället fortsätter att kritisera de borgerliga. Observera att detta diagram alltså bygger på tre nummer av Sundsvallsposten och Sundsvalls Tidning, men bara på ett nummer av Nya Samhället.

3.2.3

POSITIVA OMDÖMEN I STREJKENS INLEDNING

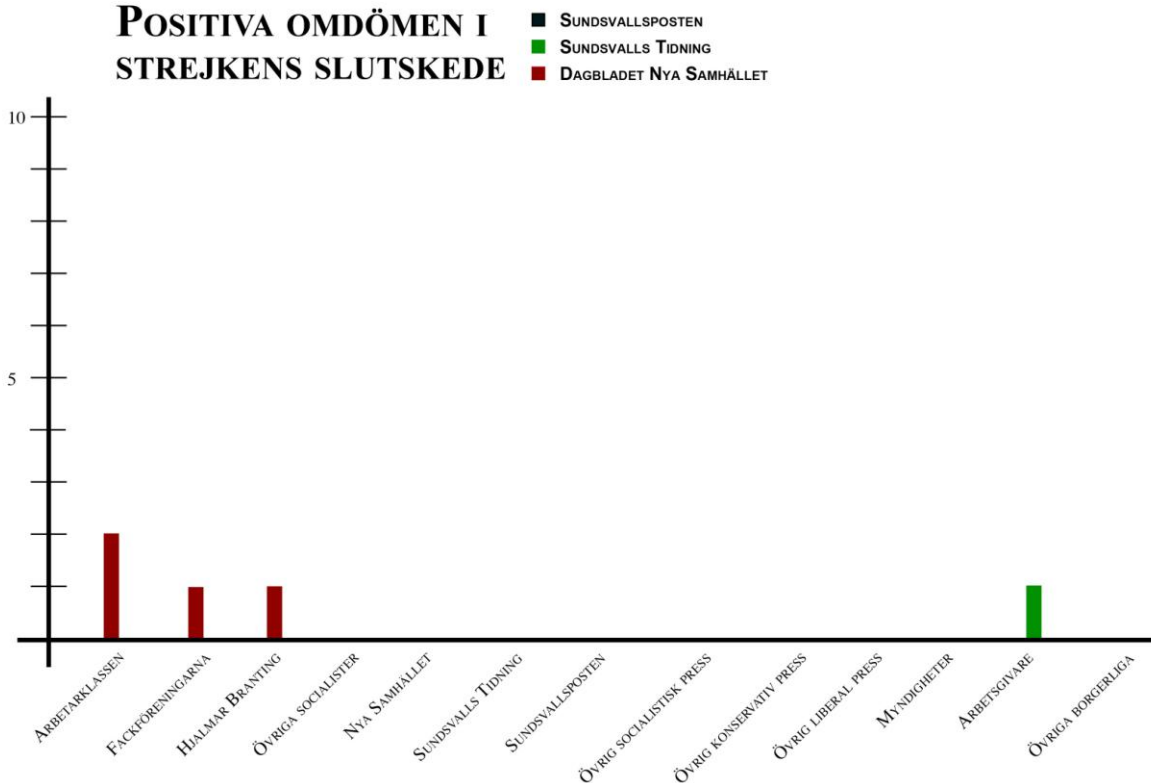

Diagrammet baseras på perioden 3-6 augusti 1909.

Nya Samhället skrev många positiva omdömen om arbetarna och Socialdemokraternas ledare Hjalmar Branting. Sundsvalls Tidning ger varken de borgerliga eller socialisterna några positiva omdömen, medan Sundsvallsposten skriver positivt om arbetsgivarna och övriga borgare.

3.2.4

POSITIVA OMDÖMEN I STREJKENS SLUTSKEDE

Diagrammet baseras på perioden 2-6 september 1909

I slutet av strejken skriver Nya Samhället alltjämt positivt om arbetarna, fackföreningarna och Hjalmar Branting, medan övriga tidningar håller sig neutrala, sånär som på en artikel i Sundsvalls Tidning där det skrivs positivt om arbetsgivarna. Observera att detta diagram baseras på tre nummer av Sundsvalls Tidning och Sundsvallsposten, men bara på ett nummer av Nya Samhället.

Jag hade också som ambition att titta på vilka som fick komma till tals i respektive tidning. Tyvärr visade sig detta inte vara genomförbart, då en överväldigande majoritet av alla texter helt saknar källhänvisningar. De texter som har en källa angiven är så få att det inte går att dra några generella slutsatser av dem, varför jag väljer att avstå från den delen av undersökningen.

4. Analys

Min undersökning visar, precis som Hadenius och Weibull skrev, att tidningarnas partipolitiska prägel var kraftig på den här tiden. I min undersökning märks det i synnerhet på socialdemokratiska Nya Samhället, som spred en tydligt socialdemokratisk bild av verkligheten. De skrev betydligt fler förklenande omdömen om sina motståndare och upphöjande omdömen om sina egna än de övriga tidningarna.

Men även de andra tidningarna visade tecken på en betydligt större partipolitisk prägel än vad som är normen i de stora tidningarna i dag. Liberala Sundsvalls Tidning skrev kritiskt om såväl socialister som borgare, medan konservativa Sundsvallsposten riktade sin kritik mot socialisterna.

Tidningarna kritiserade också varandra i stor utsträckning. Främst var det Nya Samhället och Sundsvalls Tidning som var i luven på varandra. Märkligt kan tyckas, eftersom Sundsvallsposten låg ännu längre till höger än Sundsvalls Tidning.

För att då besvara mina frågor:

1. Hur framställs strejktubrottet i respektive tidning?

I Nya Samhället bedrivs en socialdemokratisk kampanj, där arbetarklassen och fackföreningarna framställs i väldigt positiva ordalag, medan det borgerliga framställs negativt i motsvarande mån.

Sundsvalls Tidning framställer strejken mest i negativa ordalag, där både socialisterna och de borgerliga får klä skott för att situationen har uppstått. Det förekommer inga positiva ordalag, enligt min definition, alls.

Sundsvallsposten, den konservativa tidningen, agerar som motpol till Nya Samhället, även om de skriver i positiva och negativa ordalag i mindre utsträckning än Nya Samhället. De positiva omdömen som kommer fram, är dock uteslutande till det borgerligas fördel, medan de negativa är mer utspridda även om de fortfarande är till borgerlig fördel.

2. Hur framställs strejkslutet i respektive tidning?

Nya Samhället skriver fortfarande utan undantag till arbetarnas och fackföreningarnas fördel, men lägger mer energi på att skriva negativt om den borgerliga pressen i allmänhet och Sundsvalls Tidning i synnerhet.

Sundsvalls Tidning är fortfarande restriktiva med att skriva positiva omdömen om någondera part, men de negativa omdömena koncentrerar sig nu nästan helt till de strejkande, fackföreningarna och den socialistiska pressen.

Sundsvallsposten har i slutet av strejken tonat ner såväl positiva som negativa omdömen. Även om artiklarna är skrivna ur ett borgerligt perspektiv, lägger man inte längre något krut på att smutskasta motståndarna.

3. Vilka personer får komma till tals i respektive tidning?

I allmänhet anges inga källor alls till de uppgifter som står i tidningen.

5. Diskussion

Med allt detta som bakgrund är det lättare att förstå varför de fiktiva personerna jag nämnde i inledningen; plåtslagare Johansson, som läser Nya Samhället, ingenjör Wallgren, som läser Sundsvalls Tidning, och direktör Hjertén, som läser Sundsvallsposten, tyckte så illa om varandra.

De blev nämligen exponerade för tre olika bilder av verkligheten genom den enda informationskanal de hade tillgång till, sånär som på vänner och bekanta, som å andra sidan förmodligen tillhörde samma samhällsklass som de själva.

6. Sammanfattning

Min undersökning syftade till att besvara hur bevakningen av den stora strejken 1909 skilde sig åt mellan Sundsvalls tre tidningar – konservativa Sundsvallsposten, liberala Sundsvalla Tidning och socialdemokratiska Nya Samhället.

Detta gjorde jag genom att undersöka artiklar från dagarna kring strejkutbrottet och dagarna kring strejkslutet, i början av augusti respektive september 1909. Jag ville få svar på hur många artiklar respektive tidning ägnade åt strejken varje dag, och om tidningens politiska färg lyste igenom.

Resultatet av min undersökning visar att partibeteckningen syns tydligt, framför allt på socialdemokratiska Nya Samhället, som hade störst andel positiva omdömen om sina egna samtidigt som de skrev mest negativt om sina motståndare.

Detta är en mikrohistorisk undersökning eftersom tidningarna utgjorde de vanliga människornas enda utomstående informationskanal på den tiden, och därmed hade förutsättningar att kraftigt prägla bilden av hur vanliga människor – socialister, liberala och konservativa – upplevde strejken 1909.

7. Källor:

Litteratur:

Hadenius, Stig & Weibull, Lennart, 2003, *Massmedier – en bok om press, radio och tv*, Falun: Albert Bonniers Förlag
Strömbäck, Jesper, 2000, *Makt och Medier*, Lund: Studentlitteratur

Internetkällor:

Nationalencyklopedin, <http://www.ne.se>

Statistiska Centralbyrån, <http://www.scb.se>

Tidningar

Nya Samhället, 3 augusti 1909

Nya Samhället, 4 augusti 1909

Nya Samhället, 5 augusti 1909

Nya Samhället, 6 september 1909

Sundsvalls Tidning, 3 augusti 1909

Sundsvalls Tidning, 4 augusti 1909

Sundsvalls Tidning, 5 augusti 1909

Sundsvalls Tidning, 2 september 1909

Sundsvalls Tidning, 4 september 1909

Sundsvalls Tidning, 5 september 1909

Sundsvallsposten, 3 augusti 1909

Sundsvallsposten, 4 augusti 1909

Sundsvallsposten, 6 augusti 1909

Sundsvallsposten, 3 september 1909

Sundsvallsposten, 4 september 1909

Sundsvallsposten, 6 september 1909